

ИВАН МОРТЕВ

Текстът е част от книгата на Стефан Саранеделчев "164 казанлъшки учители от 50-те и 60-те години на XX в." (изд. Кота, 2021 г.) и е публикуван с незначителни редакции за целите на Есториум с позволението на автора.

Запомнил съм първите му учителски часове в Техникума по механотехника и електротехника (ТМТЕ) - Казанлък. Беше веднага след зимната ваканция в първи курс, когато в часовете по машинно чертане на нашата втора група вместо познатия учител от предходните месеци влезе усмихнат младеж и се представи, че той ще води занятията ни до края на учебната година. По онова време часовете по машинно чертане в първи и втори курс (както и тези по конструктивно чертане в трети и четвърти курс) бяха четири един след друг и се провеждаха в полуден различен от съответната ни смяна. Освен това, за по-доброто обучение паралелките бяха разделени на две групи. При нас първата група се обучаваше от Димитър Николов (Шарлана), а втората група в началото на учебната година се пое от много нервен преподавател. Единственото, което запомнихме от неговото преподаване особено усвояване на техническия шрифт през тези първи месеци бяха двойките, които раздаваше. Вероятно съдбата си знае работата, защото, както писах, след малко повече от три месеца мъчение той вече не влезе в час и бе заменен от младежа представил се като Иван Вълев Мортев. Каква магическа способност имаше този млад учител, че от първия момент не само по един съвсем лек, достъпен, разбираем начин за няколко седмици успя да оправи пропуските в нашето обучение, но и спечели нашата симпатия, като часовете ни по чертане станаха любими. Отивахме на занятия по чертане не с безпокойството и дори страха характерни от първите месеци, а с очакване за нещо хубаво, което ще вършим в продължение на четири часа. Това продължи и през следващия втори курс. Но кой е Иван Мортев и как е протекъл неговият живот до идването му като учител в ТМТЕ - Казанлък пише племенникът му Владимир Мортев:

Иван Вълев Мортев е роден на 20 май 1938 г. в с. Розовец, Пловдивска област. Това е едно китно село в южните поли на Средна гора. Произхожда от бедно, но доста будно селско семейство. Дядо му Стоил Мортев през първите години на XX в. е гурбетчия в Америка. Когато Майка България призовава синовете си, голяма група емигранти, между които и Стоил Мортев, наема за собствена сметка параход, преминава през атлантическия океан и се завръщат, за да воюват в Балканската война. Това е един пример на родолюбие, което и самият Иван

Мортев изповядваше през целия си живот. Баща му Вълю и майка му Катерина бяха обикновени селски хора, но с голямо уважение и преклонение пред учението. Ето защо по-големите му братя Стоил и Дечко отиват да учат средно образование в Казанлък. Начално образование Иван Мортев завършва през 1949 г. в с. Розовец, а основно (прогимназиално) учи през периода 1949-1952 г. в т.н. тогава образцово училище в Казанлък. От 1952 г. до 1957 г. учи в специалност "Студена обработка на металите". В тези години се проявява не само със своето ученолюбие, но и с творчески и организаторски дух. Член е на редакционната колегия при издаването ежеседмично на 3-4 кадастронени листа на стен-вестник "Технолог", а едновременно с него два пъти месечно циклостилен в. „Технолог" на 8-12 страници. След излизането си от казармата постъпва на работа в Минния комплекс „Марица-изток“, откъдето е командирован през 1960 г. в Германската демократична република (ГДР) за обучение в околностите на гр. Лайпциг за монтажа на роторните багери, които се доставят от германска страна за работа в източномаришките рудници. Междувременно учи задочно в Института за учители-специалисти - София и след дипломирането си постъпва на работа като учител в ТМТЕ - Казанлък.

В началото на учебната 1963-1964 година е назначен за курсов (класен) ръководител на I-б курс, специалност „металорежещи машини“. По негови думи, при формиране на тази паралелка получил съгласието на директора Ив. Цанев да подбере по равен брой ученици родом от Казанлък и извън града. Целта му е била да има равнопоставеност на децата. На тази паралелка остава курсов ръководител до завършването ѝ през 1967 г. Първата му работа като курсов е да сплоти децата в един здрав колектив и успява да го направи не само с преподавателската си работа, а преди всичко с извънкласните занимания. Сам той турист от ученическите си години, става инициатор в ТМТЕ да се възроди туристическата секция към Туристическо дружество "Орлово гнездо" - Казанлък. Неговата паралелка е най-активна в тази секция и почти всички нейни ученици участват в курсове за планински водачи и младши инструктори по туризъм. При това обучение правят различни траверси в Стара планина и други български планини. На следващата учебна 1964/1965 година неговият II-б курс участва в националния четириетапен преглед в съревнование с над 1200 паралелки в страната и печели призовото второ място. Участват и в организираното от БТС движение „Покорители на 7-те български планински първенци". Иван Мортев е неразделен със своите ученици и през голяма част от летните им ваканции, защото заедно с тях участва в летни средношколски бригади по залесяване и отглеждане на гори в местността "Крачана" в Стара планина и др.

Иван Мортев, заедно с учителя Иван Грънчаров са инициатори през 1963 г. в ТМТЕ - Казанлък да се създадат кино-клуб и фото-клуб. В последния, под ръководството на Иван Мортев през следващите 25 години се обучават стотици ученици във фотоизкуството. С направените от тях снимки и фото-табла участват в живота на училището. Иван Мортев преподава в ТМТЕ - Казанлък до пенсионирането си през 1996 г.

Дългогодишният директор на ТМТЕ инж. Христо Гъдев споделя за Иван Мортев: *„С него се познавахме още преди да отида в ТМТЕ. Участвах в много туристически прояви. Отивам през 1964 г. в ТМТЕ и той е там. Аз много се зарадвах, че имам познати хора, на които мога да се опра. Млад мъж, активен при намиране на извънучилищни занимания на учениците. Постоянно организираше походи, екскурзии, а децата обичат това. Хем се държи като учител с респект, хем се държи приятелски с учениците. Един съвременен човек. Аз пък по характер съм такъв - не обичам насилието, налагането на власт, каквото практикуваха някои от по-старото поколение учители и заради това си допаднахме. Той бе и много съвестен преподавател, изпълняваше поставените задачи. Мортев с Грънчаров организираха кино-фото кръжока. Правеше много снимки, с които документираше всяко събитие в училището. Те бяха предоставени на музея на училището, който създадохме през 80-те години.“*

Николай Добрев (ученик в ТМТЕ от 1963 г. - 1967 г.): *„Нашият курс (клас - б. а.) бяхме първият випуск, на който Иван Мортев бе курсов ръководител. Той така ни сплоти, че и до днес (2010 г.) 53 години след завършване се чувстваме като едно голямо семейство. Имам много хубави спомени от ученическите години. Ще споделя част от последната ми среща с Мортев. Това бе на 30 декември 2014 г., когато го посетих в дома му. Тогава наред с другите неща между нас се размениха следните мисли:*

- Николай, като си помисля какви премеждия и изпитания съм имал като учител макар и 25-годишен. Сега като си спомнихме толкова много неща, като се замисля, че всичко това е свършено си задавам въпрос какъв разум съм бил тогава?

- Добре. Казваш така, ама след всичко преживяно с нас, ако има възможност всичко да се повтори отначало ти как би постъпил?

Погледна ме изпитателно и за миг се замисли. Присви очи и ги впери към прозореца. Последва кратка пауза и с решителен глас отсече:

- Ако по някакъв начин наистина може да се повтори всичко, пак ще си бъда същият!

През 2015 г. с него общувахме с телефонни разговори. Той по-често бе инициативният. Разговорите бяха доста продължителни. Разбрах го, защото ежедневието му минаваше еднообразно и имаше желание да се разтуши. И пак неусетно се връщяхме към спомените. Последният ни разговор бе, когато той ми се обади от казанлъшката болница в събота 18 юли 2015 г. И сега си мисля, че никога не съм подозирал и за миг, че срещата ни на 30 декември 2014 г. и телефонния разговор на 18 юли 2015 г. са последните между мен и него...

С Иван Мортев се сближих през последните 10-15 години от живота му. В началото на това хилядолетие ми се обади по телефона от Онкологичния диспансер - Стара Загора, където бе за една на пръв поглед лека манипулация по отстраняване на упоритата пъпка на лицето му. Престоя там около седмица, защото се оказа, че пъпката не е толкова невинна. След няколко години проблеми в простатата го доведоха отново в същото злокобно лечебно заведение. Наложих се да премина на дългогодишна консервативна терапия. За целта трябваше почти всеки месец да се преминава през специален ред за изписване на съответните лекарства. Не всеки път личното му явяване бе възможно и по негова молба успях да уредя той да не идва от Казанлък, като го замествах при отегчителните многочасови чакания пред кабинетите за съответни подписи, а после пред болничната аптека. От документите, които ми даваха разбрах, че той е диспансеризиран за две онкологични заболявания - кожното от началото на века и това на простатата. Покрай всички тези неща, често го посещавах в казанлъшкия му апартамент в квартал „Изток“. Въпреки мобилните телефони, с които разполагахме, Иван Мортев предпочиташе често да пише до мен и семейството ми писма. Писмата освен с хубавия му почерк се отличаваха с интелигентно съдържание, едни своеобразни произведения на епистоларното изкуство. Все си мисля, че в днешния все повече развиващ се високо дигитализиран свят вероятно неговите писма ще са последните изпратени до мен в живота ми. Не ме е напуснала идеята в по-ограничен тираж да напиша повече за този човек, който почина на 22 юли 2015 г. За чест на учениците от първия му випуск те издадоха прочувствен некролог за неговата смърт, организираха поклонение пред тленните му останки в клуб „Тракия“ в казанлъшкия квартал „Изток“ и масово участваха при погребението в гроб до тези на майка му Катя, братята Стоил и Дечко и племенника Румен. Трогателни прощални слова произнесоха негови ученици и инж. Христо Гъдев.